

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

عنوان :

مقایسه تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری و جان دیویی

استاد راهنما :

دکتر حسن ملکی

استاد مشاور :

دکتر سعید بهشتی

نگارش :

عارف پور محمودی

بهمن ماه ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به :

پدر بزرگوارم

که با دست های پینه بسته خود

مرا به اینجا رسانید

و مادر فداکارم

که ناتوان شد

تا من توانا شدم

تقدیم به :

همه انسان هایی که در انتظارند

بدانند

چگونه می توان بهتر اندیشید

بهتر خلق کرد

و بهتر تجربه نمود.

تقدیم به :

همه ی اندیشه های پاک

افکار بدیع و روان خلاق که لایق بهتر بودن هستند

بهترین نبوغ ، بهترین تجربیات ، بهترین تفکرات

را در راه پیشبرد اهداف تعلیم و تربیت

به کار می گیرند تا انسانهایی

موفق و مبتکر بسازند .

تقدیر و سپاس :

سپاس پروردگار متعال را که توفیق خدمت عطا فرمود و با الطاف بیکرانیش مرا در انجام این تحقیق یاری رسانید .

انجام این تحقیق را مدیون انسان های بزرگی هستم که محبت و خضوع را معنا کردند .

استاد راهنما جناب آقای **دکتر حسن ملکی** که صادقانه با اندیشه ی بدیع خود هدایت این تحقیق را بر عهده گرفتند و طی مراحل گوناگون این تحقیق ، نکاتی ارزشمند و دقیق را متذکر شدند .

استاد مشاور جناب **دکتر سعید بهشتی** که خالصانه و با صبر و حوصله ستودنی شوق بیشتر آموختن را در شاگردان خود شعله ور می سازند .

و همچنین از استاد گرامی سرکار خانم **دکتر ایراندخت فیاض** که متواضعانه زحمت داوری این تحقیق را بر عهده داشتند .

از درگاه ایزد منان آرزوی تندرستی روز افزون برای این بزرگواران را خواستارم .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فهرست مطالب
و.....	چکیده

فصل اول : کلیات

۱.....	۱-۱ مقدمه
۲.....	۲-۱ بیان مساله
۴.....	۳-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق
۵.....	۴-۱ اهداف تحقیق
۵.....	۵-۱ سوالات تحقیق
۶.....	۶-۱ تعریف اصطلاحات

فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه ی تحقیق

۷.....	۱-۲ تعلیم و تربیت در اسلام
۷.....	۲-۲ ویژگیهای تعلیم و تربیت اسلامی
۸.....	۱-۲-۲ فطری بودن
۸.....	۲-۲-۲ مستمر بودن
۹.....	۳-۲-۲ فرامکانی بودن
۹.....	۴-۲-۲ جامعیت داشتن
۱۰.....	۳-۲ اهداف تعلیم و تربیت اسلامی
۱۱.....	۱-۳-۲ هدف غایی تعلیم و تربیت اسلامی
۱۱.....	۲-۳-۲ اهداف واسطه ای
۱۱.....	۱-۲-۳-۲ عبادت
۱۲.....	۲-۲-۳-۲ تقوا
۱۳.....	۳-۲-۳-۲ پرورش روح عدالت خواهی
۱۳.....	۴-۲-۳-۲ شکر گذاری
۱۴.....	۴-۲ اصول تعلیم و تربیت اسلامی

۱۵	۱-۴-۲ اصل تعقل
۱۶	۲-۴-۲ اصل عدل
۱۸	۳-۴-۲ اصل عزت
۱۹	۴-۴-۲ اصل کرامت
۲۰	۵-۴-۲ اصل اعتدال
۲۱	۵-۲ روش های تعلیم و تربیت اسلامی
۲۱	۱-۵-۲ روش امر به معروف و نهی از منکر
۲۳	۲-۵-۲ روش توبه
۲۴	۳-۵-۲ روش تشویق و تنبیه
۲۷	۴-۵-۲ روش مهرورزی
۲۸	۶-۲ زندگی نامه ، آثار و آراء علامه جعفری
۲۸	۱-۶-۲ زندگی نامه
۳۱	۲-۶-۲ آثار علامه جعفری
۳۳	۷-۲ انسان شناسی از دیدگاه علامه جعفری
۳۳	۱-۷-۲ طبیعت انسان
۳۴	۲-۷-۲ طبیعت انسان در قرآن
۳۵	۳-۷-۲ فطرت
۳۸	۴-۷-۲ وجدان
۴۱	۸-۲ ارزش شناسی از دیدگاه علامه جعفری
۴۴	۱-۸-۲ عناصر تحقق دهنده ارزش
۴۴	۹-۲ اندیشه از دیدگاه علامه جعفری
۴۶	۱-۹-۲ مراحل اساسی اندیشه یا تفکر
۴۷	۱۰-۲ انواع شناخت از دیدگاه علامه جعفری
۴۷	۱-۱۰-۲ شناخت های حدسی
۴۸	۲-۱۰-۲ شناخت های تجربی
۵۰	۳-۱۰-۲ شناخت های اشراقی

۵۱	۴-۱۰-۲ شناخت های عالی
۵۱	۴-۱۰-۲ معرفت
۵۲	۲-۴-۱۰-۲ تحیر عالی
۵۵	۳-۴-۱۰-۲ شناخت عرفانی
۵۵	۴-۴-۱۰-۲ حکمت
۵۶	۱۱-۲ زندگی نامه، آثار و آراء جان دیویی
۵۶	۱۱-۲ از زندگی نامه
۶۱	۲-۱۱-۲ آثار جان دیویی
۶۲	۳-۱۱-۲ منابع الهام بخش اندیشه های دیویی
۶۷	۴-۱۱-۲ نقش محوری تجربه در اندیشه تربیتی دیویی
۶۹	۵-۱۱-۲ انسان شناسی از دیدگاه جان دیویی
۷۲	۱-۵-۱۱-۲ اخلاق
۷۴	۲-۵-۱۱-۲ مدنیت انسان
۷۴	۶-۱۱-۲ روانشناسی از دیدگاه دیویی
۷۷	۷-۱۱-۲ ارزش شناسی از دیدگاه جان دیویی
۷۹	۱۲-۲ پیشینه تحقیق

فصل سوم : روش شناسی

۸۳	۳-۱ مقدمه
۸۳	۲-۳ نوع تحقیق
۸۴	۳-۳ روش تحقیق
۸۴	۴-۳ ابزار جمع آوری اطلاعات
۸۵	۵-۳ روش تجزیه و تحلیل داده ها

فصل چهارم : یافته های تحقیق

۸۶	۴-۱ مقدمه
۸۶	۲-۴ مفهوم تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری
۸۶	۱-۲-۴ اهداف تعلیم و تربیت از دیدگاه علامه جعفری

- ۸۷ ۱-۱-۲-۴ هدف نهایی تربیت عقلانی
- ۸۷ ۱-۱-۱-۲-۴ عبادت و بندگی خدا
- ۸۹ ۲-۱-۱-۴ اهداف واسطه ای
- ۸۹ ۱-۲-۱-۱-۴ خودسازی
- ۹۱ ۲-۲-۱-۱-۴ غلبه عقل بر هوای نفس
- ۹۲ ۳-۲-۱-۱-۴ تبدیل احساسات خام به احساسات تصعید شده
- ۹۲ ۲-۲-۴ اصول تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری
- ۹۳ ۱-۲-۲-۴ اصل تعقل برین
- ۹۳ ۲-۲-۲-۴ اصل توازن عقل و احساس
- ۹۵ ۳-۲-۲-۴ اصل استمرار یادگیری
- ۹۶ ۴-۲-۲-۴ اصل طهارت قلب
- ۹۷ ۳-۲-۴ روش های تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری
- ۹۷ ۱-۳-۲-۴ روش تربیتی اندیشیدن مبتنی بر محتوای و حیانی
- ۹۸ ۲-۳-۲-۴ روش ارائه ی تکلیف متناسب
- ۹۸ ۳-۳-۲-۴ روش تربیتی تمرین و تکرار
- ۹۹ ۴-۳-۲-۴ روش تربیتی تحریک به حقیقت جوئی
- ۹۹ ۳-۴ مفهوم تربیت عقلانی از دیدگاه جان دیویی
- ۱۰۳ ۱-۳-۴ هدف های تعلیم و تربیت از دیدگاه جان دیویی
- ۱۱۱ ۲-۳-۴ اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه جان دیویی
- ۱۱۲ ۱-۲-۳-۴ اصل انضباط
- ۱۱۳ ۲-۲-۳-۴ اصل تفکر
- ۱۱۴ ۳-۲-۳-۴ اصل ادامه یا استمرار
- ۱۱۶ ۴-۲-۳-۴ اصل تاثیر متقابل
- ۱۱۷ ۵-۲-۳-۴ رابطه دو اصل تداوم و تاثیر متقابل
- ۱۱۷ ۶-۲-۳-۴ اصل کنترل اجتماعی
- ۱۱۹ ۷-۲-۳-۴ اصل آزادی

۱۲۱	۸-۲-۳-۴ اصل مربوط به هدف
۱۲۱	۹-۲-۳-۴ اصول مربوط به سازمان مواد درسی
۱۲۱	۱۰-۲-۳-۴ اصول مشترک در نظام های تعلیم و تربیت از نظر دیویی
۱۲۲	۳-۳-۴ روش تربیت عقلانی از دیدگاه جان دیویی
۱۲۶	۴-۴ وجوه اشتراک نظرات علامه جعفری و جان دیویی در مورد تربیت عقلانی
۱۲۷	۵-۴ وجوه افتراق نظرات علامه جعفری و جان دیویی در مورد تربیت عقلانی
۱۲۷	۱-۵-۴ وجوه افتراق مفهوم تربیت عقلانی
۱۲۷	۲-۵-۴ وجوه افتراق اهداف تربیت عقلانی
۱۲۷	۳-۵-۴ وجوه افتراق اصول تربیت عقلانی
۱۲۸	۴-۵-۴ وجوه افتراق روش های تربیت عقلانی

فصل پنجم : خلاصه و نتیجه گیری

۱۳۰	۱-۵ مقدمه
۱۳۰	۲-۵ خلاصه و نتیجه گیری
۱۳۳	۳-۵ محدودیت های تحقیق
۱۳۳	۴-۵ پیشنهادات پژوهشی
۱۳۴	۵-۵ پیشنهادات کاربردی
۱۳۵	منابع و مأخذ
۱۳۵	فهرست منابع فارسی
۱۳۹	فهرست منابع انگلیسی

چکیده

پایان نامه حاضر تلاشی برای مقایسه تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری و جان دیویی می باشد . روش این تحقیق روش مقایسه ای بردی می باشد و ابزار جمع آوری اطلاعات نیز از طریق کتابخانه می باشد . علامه جعفری تربیت عقلانی را پرورش قوه ی تفکر انسان برای انتقال از حیات معمول به حیات معقول می داند . این تربیت عقلانی دارای یک سری اهداف ، اصول و روش ها می باشد . علامه جعفری برای تربیت عقلانی یک هدف نهایی و چند هدف واسطه ای بیان می کند . هدف نهایی تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری عبادت و بندگی خدا می باشد و اهداف واسطه ای تربیت عقلانی نیز شامل خودسازی ، غلبه عقل بر هوای نفس و تبدیل احساسات خام به احساسات تصعید شده می باشد . علامه همچنین برای تربیت عقلانی اصل تعقل برین ، اصل توازن عقل و احساس ، اصل استمرار و یادگیری و اصل طهارت قلب را مطرح می کند و از طرفی برای تربیت عقلانی روش های اندیشیدن مبتنی بر محتوای وحیانی ، روش ارائه تکلیف متناسب ، روش تربیتی تمرین و تکرار و روش تربیتی تحریک به حقیقت جوایی را بیان می کند .

جان دیویی تربیت عقلانی را انتقال کنجکاوی کم و بیش تصادفی و اظهار نظر متفرقه به گرایش های هوشیارانه و پژوهش محتاطانه و دقیق می داند و برای آن یک سری اهداف ، اصول و روش ها مطرح می کند . دیویی معتقد است هدف تربیت را باید از جریان تربیتی استخراج نمود و با تحمیل هدف هایی که از بیرون بر اشخاص اعمال می شود مخالف است و هدف و وسیله را یکی می داند . دیویی برای تعلیم و تربیت یک سری اصول مطرح می کند : اصل انضباط ، اصل تفکر ، اصل ادامه یا استمرار ، اصل تاثیر متقابل ، اصل کنترل اجتماعی ، اصل آزادی ، اصل مربوط به هدف و اصول مربوط به مواد درسی . دیویی همچنین برای تربیت عقلانی روش حل مساله را مطرح می کند . علامه جعفری در مورد مفهوم تربیت عقلانی ، اهداف تربیت عقلانی و اصول تربیت عقلانی با جان دیویی تفاوت نظر دارد اگر چه از لحاظ لفظی بین آنها تشابه نظر وجود دارد . علامه جعفری و جان دیویی در مورد این روش که دانش آموز خود باید به دنبال کشف حقیقت باشد تشابه نظر دارند . این وجوه افتراق زیاد و اشتراک کم در مورد مفهوم تربیت عقلانی و مؤلفه های آن (اهداف ، اصول ، روش) به نقش اساسی دین در افکار علامه جعفری و رها کردن نقش دین در افکار جان دیویی بر می گردد .

واژگان کلیدی: تربیت عقلانی ، علامه جعفری ، جان دیویی ، اهداف ، اصول ، روش ها .

فصل اول

کلیات تحقیق

۱- مقدمه

عقل موجودی است مجرد لیکن از ابتدای زندگی آدمی، مجرد تام و موجود بالفعل نیست بلکه به بدن تعلق دارد و چون متعلق به بدن است حرکت و تکامل دارد. چنان نیست که عقل و نفس انسان از آغاز وجود تا آخر عمر یکنواخت باقی بماند، بلکه با استفاده از بدن به طور مداوم در حرکت و تکامل است. عقل زینت بخش وجود آدمی است و وجه امتیاز اوست بر سایر موجودات جهان و در دنیای وجود انسان، از بالاترین ارزش برخوردار می باشد، چرا که اولین مخلوق خدا و گرانمایه ترین نعمتی است که او به بشر ارزانی داشته است. عقل مورد خطاب ذات باری و رسول اوست، و اینهمه بیانگر عظمت آن می باشد و سزاوار است که این گوهر وجود آدمی سخت مورد توجه قرار گیرد. بیان ویژگیهای ارزشمند آن بدین جهت است که قدر و منزلت آن روشن و مبرهن گردد تا انسانها با وقوف بر منزلت و نقش آن ره به سوی سعادت بسپارند، و از این نعمت الهی بهره ی لازم را بگیرند. در عظمت عقل همین مقدار کافیت که تمام اساس تمدنها و کشف قوانین و مجهولات بوسیله این نیروی باعظمت انجام میشود.

مقوله تربیت نیز از ابتدایی ترین و اساسی ترین نیازهای زندگی بشری است و نه تنها تربیت لازمه جدایی ناپذیر زندگی که متن بوده است، و بلکه زندگی از گهواره تا گورش جلوه ای از آن است. انسان در پرتو تربیت صحیح است که به عنوان موجودی هدفمند و اندیشه ورز به اهداف و آرمان های خود دست یازید و قله رفیع سعادت مطلوب خویش را فتح می نماید، از این رهگذر برای انسان مسلمان تعلیم و تربیت اسلامی ضرورتی مضاعف دارد.

پیمودن طریق تمدن و انس گرفتن تدریجی با مظاهر آن و کسب معارف و فضائل و رهایی از خرافات برای انسان اتفاقی حاصل نشده است. انسان به عنوان موجودی فرهنگ ساز، آرمان پرداز، به وسیله تعلیم و تربیت در طول تاریخ، هم به سرمایه های فرهنگی خود افزوده است، و هم آن را به نسل های بعدی منتقل ساخته است. آنچه امروز به عنوان گنجینه ای از اخلاقیات و علوم و معارف در اختیار انسان می باشد مرهون فرایند بالنده تعلیم و تربیت در طول تاریخ زندگی انسان است.

جدایی ناپذیر بودن تربیت از امور ارزشمند نکته ایست که کمتر متفکر تربیتی از آن غافل مانده است. فیلسوفان بزرگ همواره کوشیده اند تا با درک جامعی از انسان و ابعاد وجودی او راهنمای مناسبی را برای تربیت ابعاد گوناگون شخصیت انسان جستجو کنند.

بدون تردید تربیت عقلانی در تربیت مطلوب سایر جنبه های وجودی انسان نقش اساسی و عمده ای را ایفا می نماید و راه کسب توفیق در تربیت دینی، سیاسی، اجتماعی و ... منوط به تربیت آن است. پس

شرط توفیق در تربیت اجتماعی، سیاسی و ... تربیت مطلوب عقلانی است و تربیت عقلانی شالوده دیگر انواع تربیت به شمار می رود و از طرفی چون تعلیم و تربیت به عنوان یک جریان فراگیر در جوامع مختلف، همواره مورد توجه متفکران و اندیشمندان بوده است، و هر کدام از این اندیشمندان نظراتی را درباره تعلیم و تربیت مطرح کرده اند.

پژوهش حاضر درصدد است که به مقایسه تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری و جان دیویی بپردازد و وجوه اشتراک و افتراق آنها را مورد بررسی قرار دهد.

۱-۲ بیان مساله

هدف از تربیت آن است که آدمی به سر منزل سعادت برسد، و کسب سعادت‌مندی از طریق تامل و تعقل میسر می گردد. با مروی بر تاریخ و مسیر زندگانی بشر با تمدن‌هایی مواجه می شویم که دچار سقوط و افول شده اند، ویل دورانت علت اساسی آن را بر بیراهه رفتن جوامع و انحطاط اخلاقی آنان می داند (ویل دورانت، ۱۳۷۸، ص ۲۴۷).

اما بالندگی و تعالی اخلاق در گرو شعله ور ماندن چراغ فروزان عقل است و انسان اخلاقی در معنای مطلوب، آن چنان که در اخلاقیات مطرح می شود، کسی است که واجد فضائل اربعه باشد. پس آن کسی که از قدرت عقلانیت کافی برخوردار نیست، نمی تواند همچون اربه رانی باشد که بین دو اسب سرکش شهوت و غضب تعادل برقرار نماید و به سر منزل سعادت برسد. بنابراین توجه به عقل در زندگانی بشری امری حیاتی است.

از آنجائیکه که عقل قابل تربیت و تقویت و تکامل است، هر انسانی می تواند به عقل خویش بیفزاید و آن را کاملتر گرداند. با این وجود، بُعد عقلانی که به عنوان یک استعداد در وجود آدمی نهاده شده است، به خودی خود شکوفا نمی گردد، بلکه برای پیمودن منزل سعادت و راه تکامل نیاز به هدایت و تربیت دارد. و اینجاست که تربیت عقلانی به معنی ایجاد شرایط مناسب برای پرورش قوه تفکر انسان در ارتباط با روان در درون، وهستی، در بیرون، ضرورت پیدا می کند (ملکی، ۱۳۸۹، ص ۲۵۴).

انسان موجودی است که می تواند از نیروی تفکر برخوردار باشد به همین دلیل بر سایر موجودات برتری دارد. به طوری که سایر ابعاد وجودی وی، از جمله جنبه های عاطفی، سیاسی، دینی و اجتماعی او در حد وسیعی تحت سیطره ی جنبه عقلانی قرار دارد.

بدون تردید تربیت عقلانی در تربیت مطلوب سایر جنبه های وجودی انسان نقش اساسی و عمده ای را ایفا می نماید و راه کسب توفیق در تربیت دینی، سیاسی، اجتماعی و ... منوط به تربیت آن است. پس

شرط توفیق در تربیت اجتماعی ، سیاسی و ... تربیت مطلوب عقلانی است و تربیت عقلانی شالوده دیگر انواع تربیت به شمار می رود (بهشتی ، ۱۳۸۶ ، ص ۳۸) .

علامه جعفری با ارائه الگوی « حیات معقول » به عنوان اصلی ترین هدف جامعه بشری ، تربیت عقلانی را پرورش قوه ی تفکر انسان برای انتقال از حیات معمول به حیات معقول می داند که از طریق دو رویه ی مهم ، یعنی علم و دین امکان پذیر است . در این زمینه ، نظام تعلیم و تربیت باید با رویکردی مبتنی بر عقلانیت به هر دو رویه در حد اعتدال بپردازد و با ارائه راه کارهای اثر بخش ، به تعمق معرفت افراد همت گمارد و با بهره گیری از حس کنجکاوی و تقویت روح پرسشگری در متعلمان ، مقدمات تحقق ایده ی « حیات معقول » را در جامعه فراهم آورد . آنچه در حیات معقول مهم تلقی می شود عقل و فعالیت عقلانی آدمی است (جعفری ، ۱۳۷۴ ، ج ۸ ، ص ۱۰۶) .

دیویی تربیت عقلانی را انتقال کنجکاوی کم و بیش تصادفی و اظهار نظر متفرقه به گرایش های هوشیارانه و پژوهش محتاطانه و دقیق می داند که از طریق دو رویه ی مهم ، یعنی علم و عمل امکان پذیر است . او معتقد است ، که نمی توان برای تعلیم و تربیت هدف نهایی و مطلق در نظر گرفت ، زیرا مغایر با پویایی ، تغییر و تحول است . با این طرز فکر دیویی فقط عقل را برای کنترل و هدایت بشر در نظر گرفته است ، و از نقش دین در هدایت عقل و تحکیم مبانی عقلانی دور افتاده است (دیویی ، ۱۹۳۳ ، ص ۲۰) .

متأسفانه آنچه در نظام تعلیم و تربیت ما در حال حاضر رواج دارد این است که ، نظام تعلیم و تربیت ما به جای اینکه در دانش آموز حس کنجکاوی و روح پرسشگری را تقویت کند و در برنامه ریزی های خود یک رویکرد مبتنی بر عقلانیت داشته باشند ، با توجه به اصول ، اهداف و روشهایی که دارد ، متعلم را بیشتر به این سمت و سو می برد که از پرورش قوه تفکر خود کمتر استفاده کند .

با توجه به اینکه علامه جعفری به عنوان یک فیلسوف تاثیر گذار در نظام فرهنگی و تربیتی ما مطرح است و در نقطه مقابل جان دیویی در نظام تعلیم و تربیت دنیا تاثیرات فراوان داشته است ، و در کشور ما نیز تاثیراتی از اندیشه این فیلسوف غربی مشاهده می شود ، بنابراین برای اینجانب ضرورت مقایسه ی اندیشه های تربیتی علامه جعفری و جان دیویی در زمینه تربیت عقلانی به عنوان یک مسأله پژوهشی مطرح شده ، که از طریق این تحقیق به سوال اساسی زیر پاسخ داده خواهد شد « تربیت عقلانی » از دیدگاه علامه جعفری و جان دیویی دارای چه وجوه اشتراک و افتراقی می باشد ؟

۱-۳ اهمیت و ضرورت تحقیق

از آنجائی که تعلیم و تربیت حق مسلم همه انسانها است و در سایه تربیت صحیح انسانها می توانند به گسترش توانمندی های خویش از طریق اعمال هوشمندانه به آگاهی ، استقلال و رشد دست یابند . پس امر تربیت، امری بس خطیر و دشوار است و نیاز است توجه کافی به تعلیم و تربیت صورت گیرد، چرا که نظام تعلیم و تربیت مهم ترین دستگاه طراحی راهبردهای نیل به وضعیت مطلوب در جامعه از طریق تربیت افراد است . البته تعلیم و تربیتی که به جای انباشتن اطلاعات و پر کردن حافظه از معلومات و استفاده صرف از کتاب به عنوان تنها منبع یا وسیله آموزشی به پرورش تفکر خلاق و انتقادی کودک همت گمارد و انسانهای متفکر ، مسئول و آگاه بار آورد که قادر به حل مسائل و مشکلات خود و جامعه خویشان باشند . نظر به اینکه از راه تعلیم و تربیت صحیح می توان موجبات رشد فردی و جمعی را فراهم نمود و به طور کلی پرورش استعداد های فردی ، تحکیم زندگی جمعی و گسترش آرمان های دموکراتیک و ایجاد تفاهم میان افراد در سایه تعلیم و تربیت صورت می گیرد . بنابراین نیاز به سنجیدن چگونگی تعلیم و تربیت و بنیادهای آن آشکار می شود تا از طریق این سنجش و ارزیابی به بهترین گزینش ها دست بزنیم .

می توان اهمیت و ضرورت این تحقیق را در دو بُعد نظری و کاربردی مطرح کرد . در بُعد نظری اهمیتی که این پژوهش دارد این است که ما با مطالعه آثار و تالیفات این دو اندیشمند با افکار تربیتی آنها در زمینه تربیت عقلانی و مولفه های تربیتی آنها آشنا می شویم . و حاصل کار ما این خواهد بود که می توان از نظرات تربیتی علامه جعفری و جان دیویی در مورد تربیت عقلانی یک سری اصول ، اهداف و روشهای تربیتی را که نتایج علمی ما از این پژوهش خواهد بود استخراج کرد .

در بُعد کاربردی اهمیتی که این پژوهش دارد این است که نظرات تربیتی علامه جعفری به دلیل اینکه کمتر مورد توجه دانش آموزان ، دانشجویان و مسئولان نظام تعلیم و تربیت قرار گرفته است و یا بررسی این پژوهش و استخراج نظرات تربیتی علامه جعفری در لابه لای آثار متنوعی که دارد می توان مسئولان نظام تعلیم و تربیت را به این سمت و سو سوق دهد که نظرات تربیتی علامه جعفری را در برنامه ریزی های درسی خود مورد استفاده قرار دهند ، تا دانش آموزان و دانشجویان با نظرات تربیتی این اندیشمند بزرگ اسلامی آشنا شوند .

از طرف دیگر چون نظرات تربیتی جان دیویی تاثیر بسیار زیادی در نظام تربیت دنیا داشته و در کشور ما نیز تاثیری از اندیشه تربیتی او مشاهده می شود ، لازم است مسئولان نظام تعلیم و تربیت از نظرات تربیتی

دیویی در برنامه ریزی درسی خود استفاده کنند تا دانش آموزان و دانشجویان با نظرات تربیتی این اندیشمند بزرگ غربی آشنایی بیشتری پیدا بکنند .

در مجموع می توان گفت توجه مسئولان نظام تعلیم و تربیت به افکار و اندیشه های تربیتی این دو اندیشمند بزرگ باعث پیشرفت و توسعه علمی کشور خواهد شد .

۴-۱ اهداف تحقیق

الف : هدف کلی

هدف کلی تحقیق حاضر عبارت است از مقایسه تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری و جان دیویی

ب: اهداف جزئی

- ۱) بررسی مفهوم ، اهداف ، اصول و روشهای تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری
- ۲) بررسی مفهوم ، اهداف ، اصول و روشهای تربیت عقلانی از دیدگاه جان دیویی
- ۳) بررسی وجوه اشتراک نظرات علامه جعفری و جان دیویی در مورد تربیت عقلانی
- ۴) بررسی وجوه افتراق نظرات علامه جعفری و جان دیویی در مورد تربیت عقلانی

۵-۱ سوالات تحقیق

سوالاتی که این تحقیق عهده دار پاسخگویی به آنان است عبارتند از :

- ۱) مفهوم ، اهداف ، اصول و روشهای تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری چه می باشد ؟
- ۲) مفهوم ، اهداف ، اصول و روشهای تربیت عقلانی از دیدگاه جان دیویی چه می باشد ؟
- ۳) وجوه اشتراک نظرات علامه جعفری و جان دیویی در مورد تربیت عقلانی چه می باشد ؟
- ۴) وجوه افتراق نظرات علامه جعفری و جان دیویی در مورد تربیت عقلانی چه می باشد ؟

۱-۶ تعریف اصطلاحات

مقایسه (تطبیق) : به عملی اطلاق می شود که در پرتوی آن دو یا چند پدیده مهم کنار هم قرار داده ، به منظور یافتن وجوه اختلاف و تشابه ، آنها را مورد تجزیه قرار دهیم (آقا زاده ، ۱۳۸۲ ، ص ۲۱۰).

تربیت : عبارت است از فراهم کردن زمینه ها و عوامل برای به فعلیت رساندن و شکوفا نمودن استعداد های انسان در جهت مطلوب (شکوهی یکتا ، ۱۳۸۰ ، ص ۴).

عقل : قوه تشخیص امور صالح از فاسد در زندگی مادی و معنوی (مربوط به عقل نظری) و سپس ، ضبط و حبس نفس بر اساس این شناخت (مربوط به عقل عملی) است (بهشتی ، ۱۳۸۶ ، ص ۴۹).

تربیت عقلانی : عبارت است از ایجاد شرایط مناسب برای پرورش قوه تفکر انسان در ارتباط با روان در درون ، وهستی ، در بیرون (ملکی ، ۱۳۸۹ ، ص ۲۵۴).

هدف : هدف در تعلیم و تربیت به معنای وضع نهایی و مطلوبی است که به طور آگاهانه ، سودمند تشخیص داده شده است و برای تحقق آن فعالیت های مناسب تربیتی انجام می گیرد (پژوهشکده حوزه و دانشگاه ، ۱۳۸۱ ، ص ۵).

اصل : اصل قاعده ای است کلی ، متناظر با هدف که منشأ کنش معلم و دانش آموز است ، یعنی آن دو را در موقعیت های تربیتی برای گزینش رفتار تربیتی متناسب با هدف یاری می دهد (پژوهشکده حوزه و دانشگاه ، ۱۳۷۹ ، ج ۳ ، ص ۱۳۰).

روش : مراد از روش ، راه و طریقه ای است که در میان اصل و هدف امتداد دارد و عمل تربیتی را تنظیم می کند و مربی و متربی را به هدف می رساند (هوشیار ، ۱۳۳۵ ، ص ۱۱۸).

فصل دوم

مبانی نظری

و

پیشینه ی تحقیق